

L'home dins el sac

(o el comentarista cinematogràfic)

Antoni Serra

3

generació de crítics que poca gent hauria sentit anomenar mai: Claude Chabrol, Alain Resnais, Georges Franju, François Truffaut, Jean-Luc Godard... i que donaria un tomb radical i entusiasta al que de llavors ençà hem conegut com a "Nouvelle Vague". Tota una munió de gent que es pas-

Les comparances sempre m'han semblat falses. I justament per això desconfiï de les expressions: "aquell diu", "m'han dit", "diuen que...". André Breton — autèntic cor que exportava, de contraban, totes aquestes teories cinematogràfiques— (mort l'agost de 1958,

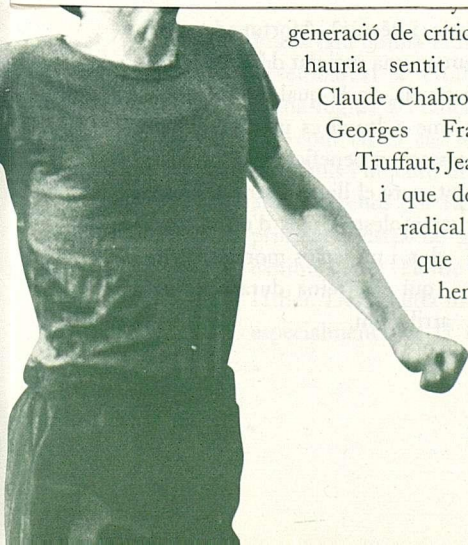
la nouvelle vague" de Godard (1959) s'ho deu mirar amb certa ironia, potser amagat darrera la cil-lant.

... haver un enfrontament entre els recursos d'aquell cinema maleït? An talls o esletxes per rescabalar (irrecuperable) que es va fer i fer? Fa mal respondre, així, la qüestionada E. B. ¿Té alguna relació amb ells? Els distribuïdors nord-americans. (¡Voleu Chester?. ¡Voleu E. B.?). Els mariners distribuïdors de vídeo van descalços i no es venent cintes de vídeo. Els distribuïdors putegen. "Entre todos lo mata-l solito se murió". Així, fent dies. Un film es pot comptar amb mà, i ara, definitivament, som a l'arena que la mar treu, beneïda l'aigua. Sempre, sempre...

... tornar passar pels solcs, però els nostres treballats. Serà i és viva la vida de Godard: "Mientras otros cuentan verdades de mentira, yo cuento

... s de ver-
... tota una
... simbòlica
... defineix
... a sola
... que va
... "nouve-
... gue". És
... arlar de tot

... rebombori
... girar mig món.
... algun dia disposaré
... espai.

El registre civil diu que som un home, i jo hi consent, si m'hi deixen afegir que la grisor és la meua senyera i les ambicions migrades, el meu nord. Els escarafalls, les bravejades, no m'escauen, ho he sabut de tota la vida, de manera que, per sobreviure a la frissança, he triat gairebé l'evanescència. D'ocupar el mínim espai possible, n'he fet consigna. Ningú, racional o irracional –comptant-hi les babaianes– s'ha de tèmer que hi som. Des que tenc ús de raó (la qual cosa coincideix, segons els entesos, amb la primera comunió: un ninet fi, de pell blanca, quasi transparent, vestidet de marineret de l'Armada amb pretensions d'almirall i, en mà, missal de cobertes nacarines), he practicat aquest principi de filosofia elemental. El temps m'ha donat la raó: he pogut sobreviure sense gaires ensurts. Només es tracta de saber d'on bufa el vent –tant me fot si és orejol com fiblada– i de posar-se a recer, tancar els ulls i esperar que la tempesta escampi o que s'ajegui l'embat noble d'estiu. No és cap estratègia especial. Molts, abans que jo, l'han manejada. L'important és que, així, des de l'anonimat, he aconseguit vèncer l'agressivitat que m'envolta.

El mal és que, tot i les victòries, també els ciutadans anònims han de menjar si volen fer anys. Posar anys a l'esquena i greix a la butza no és bo de fer. És més complicat que no sembla i, sobretot, molest. Com més discret era, més poca gent volia alliberar-me de la feina d'haver de ser alguna cosa, fins i tot qualcú. La pressió va arribar a ser insostenible i em vaig fer periodista.

Enmig de tot, vaig dur sort. No em va costar gens de pena fer que les influències de la família fruitassin –mon pare, anys enrere, havia jugat a política amb en Gil Robles i tenia molta coneguda–, i em col.locaren dins un diari vespertí de la ciutat a fer de redactor o, per ser més exactes, d'auxiliar de redacció. I com que en els diaris no saben què fer amb els homes grisos, no gaire brillants, més aviat incolors i degudament recomanats, acaben fent-los qualsevol cosa. A mi em varen fer crític de cinema, amb un sou minso –fet i fet, devers vuit-centes pessetes dels anys seixanta–, que cobraria cada mes si la tasca de criticar pel.lícules l'arrodonia amb el maneig d'un estrany aparell que anomenaven *hell*. L'artefacte servia per escopir les notícies de les tres agències conegudes i reconegudes, Cifra, Efe i Alfil, que en el fons eren una de sola i vertadera, però a mi em donava opció a passar per caixa. Gràcies al petit sou i a les hores –comptat i debatut, moltes per setmana– que em pasava a les sales pudentes dels cinemes d'estrena, hores en què m'oblidava de menjar i somiava despert amb la panxa buida, però amb la imaginació calenta, bullia amb les històries diverses i esperava amb delit les seduccions estelars (sobretot, si les repartia Charles Laughton, que era el meu preferit). I així, em vaig anar fent gran, tot un crític de cul consolidat a la butaca. Vull dir que m'a-

quantaren anys i panys en la mateixa secció periodística. La raó és molt simple: mai no vaig crear problemes a l'empresa i l'empresa, que veia que no sobresortia en res i que la publicitat no perillava a causa de les meves opinions —procurava no tenir-ne, és clar— n'estava contenta de la meua feina. O potser simplement no trobava res a dir, ni per bé ni per mal, circumstància que també et deixa viure tranquil. En fi, que jo era feliç a la meua manera. No m'he casat, no he anat mai de putes (com feien molts d'altres companys de professió), no he convidat mai una dona a sopar, malgrat que no poques vegades en vaig estar temptat (hi havia cada rossa pel món, estil Marilyn, que tirava de cul), no he viscut mai en cap pis de propietat horitzontal, d'aquells tan moderns que na Doris Day i en Rock Hudson (ells sí que eren una parella exemplar!) ens fregaven pels morros des de la pantalla de coloraines. El meu habitacle era una planteta baixa del barri de Santa Catalina, on em varen fer néixer els pares (s'ho podien haver estalviat), amb tota la processó de ratolins, cuques de forat i escarabats diversos, que en són els habitants propis... El sou no donava per més.

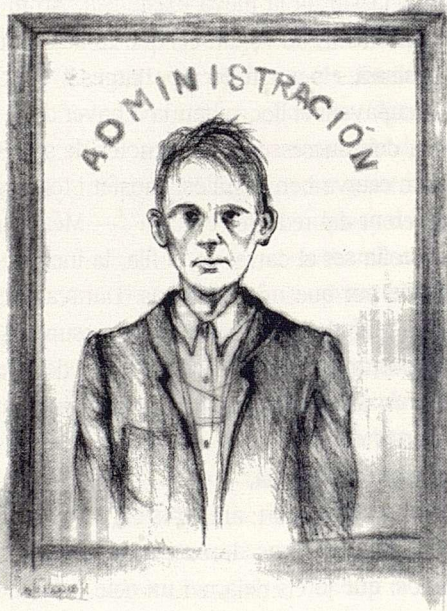
Però era feliç, com ja he dit abans. En el fons, crec que he nat per fer de crític de cinema de diari vespertí...

Que la meua professió era poc valorada? Bé, i què? Jo no era presumtuós: em conformava amb l'anonimat, amb la grisor, amb la mediocritat de criteris. I, sobretot, havia aconseguit que el director, el redactor en cap i els caps de secció em deixassin en pau, que s'oblidassin de la meua existència. No m'importava gens que tan sols considerassin periodistes de veritat els que es dedicaven al comentari polític, a la crònica d'art i cultura, els que feien reportatges... Tenia assumit que nosaltres, crítics de cinema, ocupàvem el lloc —hauria d'haver dit el buit— de darrere els encarregats dels esports, dels successos i de les notes de societat. Érem els darrers de l'escalafó. D'això, jo n'estava ben orgullós, satisfet i tot. Quan de vegades m'arribava l'escomesa indiferent del redactor en cap: «—Meam, i el crític de cinema, que no hi és?», jo, que volia ser el darrer de la fila, la inexistència transparent per excel·lència, tremolava de por que no em trobàs. Durava poc, perquè sempre un dels meus companys (bé, això de companys és una presumció, ja em perdonareu) contestava de manera oportuna: «—I és clar que hi és; deu escriure les collonades de sempre», i el redactor en cap quedava satisfet i no m'emprenyava, s'oblidava de mi. Així aconseguia passar deu dies més, tal vegada quinze, fins i tot un mes, i ningú no reclamava la meua presència.

Un cop l'any havia de prendre part, amb tots els altres membres de la redacció, periodistes d'informació general, caps de secció, redactors en cap, sotsdirector i director, els llangardaixos, que jo els deia, en un acte general i d'obligada presència: la missa (i, a continuació, dinar) commemorativa del nostre patró, que era sant

Francesc de Sales, a la qual assistien les primeres autoritats civils, militars i religioses. Aleshores, el president de l'Associació de la Premsa, que era redactor esportiu d'un diari oficial, d'aquells que, als anys seixanta, encara duïen fletxes i jou, actor afecionat i un apassionat de l'espectacle artístic per excel·lència (segons ell, era la sarsuela, «molt superior a l'òpera i a altres mariconades per l'estil»), es recordava de nosaltres en el discurs de cloenda, que pronunciava després d'haver pres el cafè (pura xicoira dolçenca) i la inevitable copeta de conyac (un Soberano de dubtosa i clandestina destil·leria): «...y entre nosotros también estan presentes los auxiliares de redacción, peones del periodismo a los que deseamos saludar cordialmente...», paraules que tornava a dir, idèntiques, sense canviar-ne una coma, l'any vinent, i l'altre. Nosaltres teníem, doncs, una petita importància dins l'organigrama del món caòtic i gremialista de la premsa. Ens n'haviem de donar per satisfets. Encara que jo, més que satisfet, n'acabava avorrit de tot en aquells actes. Però, la sobrevivència era la sobrevivència i el petit sou, el petit sou. A Déu sien dades. Com diuen els capellans, per a guanyar-se el cel (i el cel, en el meu cas, era l'escafit manà alimentici de cada dia) cal patir un poc.

Sigui com sigui, i malgrat que la meua felicitat era limitada i no gens ambiciosa, he de dir que em va tocar viure un parell de mesos d'inquietud. Tant és així, que vaig pensar i tot que m'estava jugant la meua plaça de crític cinematogràfic. Ho

vaig passar malament. Els vespres, no em podia admirar. Qualsevol cosa, la nimietat més insignificant (per exemple, «*coño, esa crítica es demasiado dura*», que el cap de redacció aplicà al meu comentari a la pel·lícula *Margarita se llama mi amor*, on hi havia, precisament, una gran i excessiva lloança a l'actriu Mercedes Alonso), em posava els pèls de punta, m'electritzava, em mantenia en vetla les nits i em treia de polleguera. I tot, perquè al sotsdirector se li va ocórrer de contractar un nou periodista (perdó, un altre auxiliar de redacció) per a cobrir la informació cinematogràfica i fer entrevistes a les pàgines d'espectacles. El sotsdirector m'ho va anunciar així: «Hem contractat un company perquè tenguí cura del comentari cinematogràfic, ell proporcionarà notícies, farà entrevistes, i vostè continuarà fent la crítica, com ha fet fins ara, entesos?» Talment. Però jo, no sé ben bé per què, no me'n fiava i hi intuïa una intenció oculta, com per exemple: «i després, quan el nou hagi agafat ofici i seguretat, a vostè el fotrem al carrer». I així hauria estat al cap d'un temps, ara ho veig, si el nou contractat no hagués comès un error fonamental: fer-se present, tangible. Això el va traïr, com explicaré tot seguit.

El nou company digué que nomia Simar (o sigui, Ramis a l'inrevés, una extravagància, tot plegat) i així signava els treballs que publicava a les pàgines d'espectacles. En Simar havia sortit de no sé quin poblet i era la primera vegada que vivia en una ciutat. Ignor què devia pensar-se ell què era això de fer feina en un diari, però jo, quan el vaig veure el primer pic, sullà, a la redacció tenebrosa, una peça gran, obscura, amb una gran taula i redactors capficats sobre quartilles i amb velles màquines Underwood devora (*Standard Typewritwer*), subministrades per Guillermo Truniger & Co. (*Concesionarios exclusivos*, Barcelona), les quals procuraven no emprar o, en tot cas, emprar el mínim possible, perquè eren lentes i renoueres, i ells, els llargardaixos de la informació urgent, eren més ràpids redactant a mà, feien més veta, deien, emprant bolígrafs i alguns –pocs– mànecs de fusta amb plomí incorporat... Bé, jo vaig pensar, deia, que aquell al·lotell alt i prim venia a fer-me la punyeta, a prendre'm el lloc de feina. Per això, li vaig fer el buit des de bon començament. I ell anava fent o sigui, publicant entrevistes, de pàgina sencera, la majoria de vegades: ahir era en Berlanga que havia vingut a filmar *El verdugo* al moll antic; avui era la Teresa del Río que s'havia presentat amb en Marsillach per fer no sé què i demà (els dies passen que volen), podia ser qualsevol dels estrangers que pul·lulaven per la nostra terra, el Sanders o el Mason (*en Meisson*, que deia en Simar). Total, que anava omplint espais i més espais d'activitat frenètica i demostrant una capacitat de feina que em tenia escandalitzat, perquè un redactor –i sobretot, un auxiliar de redacció– ha de fer el mínim i el just, si vol prosperar.

Quan feia un mes que s'havia incorporat a la redacció, en Simar no va cobrar. L'home, que era un xic tímid, però que necessitava sincerar-se o, si més no, compartir la situació, em va explicar què li passava. «Que no t'han pagat?», vaig dir fent-me el beneït. Completament compungit, mogué el cap: que no, que no havia vist ni un duro. «Això és que et pagaran el mes que ve; millor, així et daran més peles de cop». Vols dir?, em preguntà, esperançat. Li vaig assegurar que sí, que sí, que el pagarien, i no se'n va adonar del meu to malèvol. Però en Simar, que no tenia amb què pagar la pensió on s'hostatjava, a la placeta de Santa Fe (també n'era hoste un famós personatge popular, Caballero Homs, que anava a batiaments, primeres comunions i festes d'aniversari, interpretant melodies amb un vell acordió i fent jocs de mans), es va veure al carrer. Aleshores els redactors de plantilla, compadits d'aquella situació angoixant, aconseguiren que en Simar s'establís als tallers del diari, una nau àmplia i de sòtil alt, on a l'hivern feia un fred d'escorxadador i, a l'estiu, una calor de mil llamps forcats. Però, com a mínim, en Simar tenia un cobert on dormir. Ho feia sobre les bobines de paper o entre els pedaços de fer netes les minerves i rotoplanes. I ell, voluntariós, sempre decidit, treballador incansable, continuava publicant entrevistes i més entrevistes...

Amb el pas dels dies, en Simar s'anava amagrint de manera alarmant. L'home alt i rodanxó que era quan va arribar, ara s'havia transformat en una mena de filferro, de color trencat. Les cames li feien figa i li aguantaven l'equilibri amb prou dificultats. Fa tres dies que no he tastat res, em va dir, i en feia més de deu que només menjava un llonguet i mitja dotzena d'olives al dia. Els redactors en plantilla, quan varen tenir coneixement d'aquella confidència íntima, començaren a portar-li cucurutxos de paper d'estrassa amb cacauets, ametles torrades i xufes. Fins i tot n'hi hagué alguns de més sensibles, de més despresos, que el proveïen de fruita de temporada, com nespres, albercocs, alguna pera, i, quan vengueren les figues (de figues flors no li'n dugueren perquè eren primerenques i anaven sempre molt cares a plaça), va poder triar a pler: un li duïa bordissots blanques i negres; un altre, de coll de dama o cucurelles; un altre s'entregà amb un paneret de les de morro de bou, que són les més tardanes, de gairebé setembre... Però el comentarista cinematogràfic no reaccionava. De dia en dia es consumia més i més. Ja era un munt d'ossos articulats encara –ningú no sabia fins quan– coberts o mal coberts, més ben dit, per una pell groguenca que començava a clivellar-se. Semblava un mort viu, el comentarista cinematogràfic. Qualsevol dia –pronosticava un redactor amb cara de tortuga, que escrivia els editorials i alguns articles rutinaris de records–, aquest home ens farà el cuec aquí mateix, a la redacció... Potser sí que l'hi faria. Alenava amb tanta dificultat, que pareixia que entregava l'ànima a Déu Nostre Senyor. S'imposava fer per ell alguna cosa més eficaç i, entre tots, redactors, auxiliars de

redacció i personal de taller (els caps no hi participaren, perquè, com a homes de confiança, havien de tenir les mans netes i el cor fredament equilibrat), el vàrem convèncer perquè s'entrevistàs amb el cap de l'Administració i li exigís que li abonàs de cop els sis mesos de sou. O cobrava o es moria, vàrem aconsellar que li digués. Si ho aconseguia, estaria salvat: es podria instal·lar de bell nou en una pensió, alimentar-se amb regularitat i segons les necessitats més bàsiques i elementals de l'organisme. El comentarista cinematogràfic no va ser mal de convèncer i se n'anà cap al despatx de l'administrador, que acceptà de rebre'l.

Aquell matí va ser memorable. Tothom a la redacció estava espectant. Espiàvem a través de la porta vidriera, presidida pel rètol marronós de pols i anys de brutícia, on es mal llegia la fosca paraula «Administración», sempre tenebrosa per a nosaltres. De sobte, el comentarista cinematogràfic va sortir de l'habitable amb les ombres més mortes que no hi havia entrat. Feia cara d'estar immersit en un mar de dubtes i la pell li havia tornat com de cera.

—Què passa? —li preguntàrem.

—No res, de moment —i xuclà aire amb el delit amb què només ho fan els vampirs en blanc i negre—. L'administrador m'ha dit que li dugui la col·lecció dels sis darrers mesos del diari perquè puguem estudiar el meu cas amb més rigor i serenitat, amb proves fefaents sobre la taula...

Li'n donàrem la col·lecció i se la'n portà al despatx sota l'aixella. Tornà a tancar la porta d'aquell cau putrefacte, i començaren a passar els minuts, i els quarts d'hora, i l'hora... El nostre home semblava esfondrat a la cadira —ho vàiem pels vidres que mai no s'havien fet nets en més de setanta anys d'història periodística. El cap se li havia enclotat entre les espatlles i les orelles de pàmpol, més transparents que mai, estaven a punt de prendre-li el vol. Semblava escoltar les explicacions d'aquell homenet baix i un poc geperut, de nas d'aguilot, àmpliament camuflat per un vestit funerari, que era l'administrador. Al cap d'una hora i mitja, més mustii que mai, el comentarista cinematogràfic va comparèixer.

—I...? —no ens atrevíem a acabar la frase.

—Que no és el diari que em deu doblers a mi; som jo qui en dec al diari —va dir en Simar, en un to de derrota general

—Que tu deus duros al diari?

—Exacte —va sanglotar el comentarista cinematogràfic—. Som un cabró, m'ho ha dit l'administrador. Som un cabró que s'ha aprofitat de la bona fe del diari... L'administrador m'ha dit: «Ets tu qui ha fet aquesta entrevista de pàgina sencera a na Tere del Río? Sí? Molt bé, ets tu. Saps què val un anunci de pàgina? Doncs, cinquanta mil pessetes. Agafa un paper i apunta: "cinquanta mil pessetes", molt bé, això mateix. Ets tu qui ha fet aquesta mitja pàgina de comentari a *Pijama para*

Jaume Vidal

Quan es planteja un projecte, no volem que sigui una mica al Centre de la cultura. Els organitzadors d'altres, dos o tres, han de tenir dos objectius que són: el primer és compler el programa i el segon és crear un espai on es pugui desenvolupar la funció de qualitat i, al mateix temps, les funcions d'una filmació. Des d'aquell 1991 fins ara, hem fet cicles, retrospectives i homenajes que han anat a la pantalla de Chaplin, Murna Greenaway, Griffith, Eisenstein, Wilder, infinitament més lluny. El primer semestre i la segona meitat de la vida de dedicar les sessions als clàssics, hem preparat programacions europees i nord-occidentals, de les quals, es duu a terme una edició italiana, francesa i anglesa. Com és obvi, la idea és de mostrar els moviments de la cultura de diferents dècades de diferents països: el neorealisme italià i la "nouvelle vagues" francesa.

El neorealisme fa referència a l'acabada la II Guerra Mundial. És un corrent que comença amb *Ossessione* (1943) de Visconti i segueix amb *Un descobert país* (1945) de Penelope Houston.

dos? Sí? Perfecte, perfecte. Saps què val mitja pàgina de publicitat, si no té bonificació? Trenta mil pessetes. Apunta: "trenta mil pessetes". Saps que...?» I així, hem repassat tots els mesos, un per un, fins arribar al mig any, que és el que duc treballant a l'empresa. Aleshores m'ha dit: «Bé, ara suma totes aquestes partides. Què puja?», i jo li ho he dit. «Collons, collons, doncs és més que no em pensava! Què dius? Cinc milions tres-cents noranta-vuit mil pessetes? Repassa-la bé, perquè hem de fer els comptes clars... I ara, què varem dir que et pagarem cada mes? Set-cents cinquanta pessetes? Vaja, vaja, com si fóssim un banc de primera categoria... No creia jo que pagàssim tan bé. Doncs, apunta: "set-cents cinquanta pessetes multiplicat per sis". Au, fes l'operació! Què puja? Ah, perfecte, torna a apuntar: "quatre mil cinc-cents". Això es el que et devem. Ara, resta aquesta quantitat de la que tu ens deus, i dóna? "Cinc milions tres-cents noranta tres mil cinc-cents pessetes". Ja m'ho imaginava que pujaria molt. És el que ens deus. Com t'ho faràs per pagar-nos...?» En fi, que jo som creditor de la casa...

El comentarista cinematogràfic va emmudir, baixà les empinades i fosques escales de la redacció i va desaparèixer per sempre.

* * *

Fa poc, quan celebràvem el centenari del naixement de Valle-Inclán, vaig rebre una carta des de Madrid. Era d'en Simar, el comentarista cinematogràfic. S'havia instal·lat a la capital i hi feia d'actor, «secundari», aclaria en Simar amb lletra tremolosa.

Així mateix, em contava que ell també havia col·laborat en el centenari valleinclanès interpretant una obra, de la qual n'estava molt orgullós perquè li havia permès conèixer actors de renom i compartir-hi la feina. Me n'enviava el programa perquè ho pogués comprovar. Vaig pegar un cop d'ull al repartiment i, d'entrada, no em va sortir per enlloc. Vaig tornar arrere i, a la fi, vaig veure: «*Hombre dentro de un saco*», una tira llarga de puntets i un nom: «Antón Simar». Me'n vaig quedar bocabadat. Mai de la vida m'havia passat pel cap comprovar de viu en viu, amb tanta literalitat, l'aplicació dels meus principis. Finalment, el nostre comentarista havia après la lliçó de la glòria, la fortuna, la realització plena, encara que fos amb l'ajuda d'un sac. Tanmateix, no tenc notícies que hagi arribat a satisfer el seu deute amb el diari. Ningú no és perfecte.

Antoni Serra.
Son Rapinya.
Abril-maig, 1996.

J. A. Mendiola

Quan un pensa en referència obliada, fill il·luminat. Comença amb Penelope Houston i *Undiscovered Country*.

8

and Sound", allà on es parlava de les possibilitats d'una indústria consolidada, d'una infraestructura tècnica immillorable i d'un cinema deplorable. L'editorial d'aquest mateix número incidia en la qüestió. Joves irats, cineastes i teatres es varen posar per feina. Anderson i Richardson agafaren pel seu compte les obres de Wesker i Osborne, entre d'altres, seguint els dictats de Cesare Zavattini, del neorealisme italià, transportat a la realitat britànica amb el manifest de rigor: "Una pel·lícula no ha de ser personal. La imatge parla. El so amplifica i comenta.

nou món ple de possibilitats. Van treure les càmeres al carrer per mostrar la tristesa de la quotidianitat, per retratar el món dels obrers, dels éssers sense tan sols tenir el dret a somniar, dels desarrelats. Un cinema del qual brollava humanitat, intentant i aconseguint que el setè art deixàs de ser una fàbrica de somnis, per convertir-se en una factoria de realitats a peu pla. D'aquí varen néixer actors tan importants com Richard Burton, Richard Harris, Albert Finney, Tom Courtenay o Alan Bates, que van fer gran el "free cinema".

cussió els anys posteriors. El cinema britànic es va convertir i segueix essent una sucursal de Hollywood, inclús quan adapta Shakespeare, amb excepció, en l'actualitat, de Stephen Frears, per curar-se de les seves veleïtats nordamericanes, i Ken Loach. Recuperar la petita i més important part del cinema britànic, és tasca per la gent que estima de veritat el cinema en majúscules i sense efectes especials.

